

NJEGOV SVET JE DRUGAČEN

Otroci z avtizmom

mag. Katarina Kesič Dimic, prof. def.

(objavljeno v reviji Viva, marec 2002)

Večina staršev se sprašuje, kakšen bo njihov otrok, še preden se le-ta rodi. Zanima jih njegov izgled, karakterne značilnosti, interesi in še mnogo drugega. Če se staršem rodi otrok, pri katerem se pričnejo kazati avtistični znaki, pa se starši začnejo srečevati z mnogo bolj zahtevnimi vprašanji.

Avtizem ni bolezen, temveč bolje rečeno sindrom, do katerega pride zaradi specifičnih vzrokov. Pri otroku, ki kaže avtistične znake, so najpogosteje prizadeta področja komunikacije, vedenja in socializacije. Avtizem je tudi razvojna motnja, kar pomeni, da stanje vpliva na potek harmoničnega razvoja.

Zaradi napačne predelave informacij, ki potekajo skozi čutila, ti otroci odreagirajo neustrezno v interakciji z okoljem. Avtistični otroci postanejo razdraženi ali se umaknejo pred za njih motečimi zvoki, vonjavami, dotiki in zato zamudijo precej dejavnikov, ki spodbujajo razvoj.

Avtizem se lahko pojavi v težji ali lažji obliki, ali pa nekje vmes. Stopnja, v kateri avtizem povzroči specifična vedenja, je odvisna od vsakega posameznika posebej. Določene značilnosti lahko ostanejo prisotne celo življenje, ostale, kot so razdražljivost in napadi jeze pa se s časom lahko spremenijo ali popolnoma izginejo.

Kaj povzroči avtizem?

Odgovor na to vprašanje je lahko tako nedorečen, kot je motnja sama, ker do sedaj še ni bil odkrit en sam natančno določen vzrok. Strokovnjaki še vedno raziskujejo napake v delovanju možgan, infekcije, genske anomalije, hormonska neravnovesja in neustrezne reakcije telesa na okolje. Pomembno se je zavedati, da starši s svojim ravnanjem nikakor ne morejo povzročiti avtizma pri otroku.

Prvi prepoznavni znaki

Nekateri starši kmalu po rojstvu pričnejo opazovati določene vedenjske vzorce, ki jih niso pričakovali. Dojenček zavrača sesanje pri materi, se nikoli socialno ne zasmeji in se obrača stran od pogovora staršev. Pojavljajo se nepretrgani in neutolažljivi napadi joka, otrok zavrača umivanje, oblačenje in ljubkovanje.

Nekateri avtistični malčki pa so tako tihi, da nikoli ne jokajo, tudi ko so lačni. Kasneje postanejo pasivni in nezainteresirani za svoje okolje. Ne raziskujejo predmetov in svojega telesa in se ne zanimajo za ostale ljudi.

Vsak malček z avtističnimi znaki razvije svoj specifičen način vedenja. Nekateri se pretirano gugajo ali vrtijo, udarjajo z glavo, hodijo po prstih ali želijo neprestano nekoga držati za roko. Malčkovo čebljanje se lahko nenadoma prekine med dvanajstim in osemnajstim mesecem. Včasih postanejo edini način sporazumevanja neutemeljeni izbruhi jeze in potiskanje staršev k predmetu, ki bi ga rad dosegel. Malček se neutemeljeno naveže le na določene predmete ali postane občutljiv na določene zvoke ali materiale.

Komunikacija

Otroci z avtističnimi znaki uporabljajo zelo različne načine za sporazumevanje. Nekateri delujejo kot gluhi, saj se na zvok skoraj ne odzivajo. Zaradi primankljajev na področju verbalne in neverbalne komunikacije se pojavljajo dodatne frustracije, zato včasih dobimo občutek, da govorijo v tujem, nam nerazumljivem jeziku. Otroci se tako oglašajo le s posameznimi besedami ali le glasovi. Govor je lahko eholaličen, kar pomeni, da ponavljajo tisto, kar so slišali pravkar ali ponovijo nekaj nepričakovanega, kar so slišali že dolgo nazaj (npr. nagovore iz TV reklam). Otroci, pri katerih se govor funkcionalno razvije, imajo težave z nadzorovanjem jakosti glasu, njihov govor je pogosto monoton. Redko se vključujejo v pogovor, saj ne znajo primerno interpretirati dogodkov okoli sebe.

Socializacija

Težave na področju socializacije ločijo avtizem od ostalih razvojnih motenj. Avtističen otrok se izogiba socialnim stikom, kar je eden od bolj motečih značilnosti tega stanja. Nezmožnost otroka, da bi sodeloval z ostalimi ljudmi v določenih situacijah, lahko

postane nevarna, moteča in spravi v zadrego otrokove svojce. Otrok se izogiba očesnemu stiku, se obsesivno vede, je samodestruktiven in ima pogosto napade jeze. Kaže le malo ali nič interesa za navezovanje prijateljstva, redko posnema odrasle ali vrstnike, se ne igra z ostalimi in ne izraža čustev. Do družinskih članov se lahko odziva popolnoma indiferentno ali goji do njih enaka čustva kot do popolnega tujca, čeprav pozna vse domače in potrebuje njihovo ljubezen.

Vedenje

Avtistični otroci imajo neustrezen odnos do ljudi, predmetov in situacij. Njihovi igri primanjkuje domišljije, pojavlja se neustrezna uporaba igral. Omejijo se na nek predmet ali le na del predmeta in vztrajajo pri stereotipnem igranju v nekem čisto svojem svetu in se odmaknejo od ostale okolice. Pojavlja se tako imenovano ritualno vedenje, ki je povezano z obsesivno potrebo po vztrajanju v istosti. Najmanjša sprememba v dejavnosti, okolju ali dnevnem razporedu lahko povzroči silne izbruhe. Nekateri otroci se samopoškodujejo z intenzivnim guganjem, udarjanjem z glavo, grizenjem rok, z neprestanim praskanjem ali drgnenjem.

Čeprav otroci z avtizmom na vsakdanje stvari lahko odreagirajo neustrezno, pa so pogosto nedovzetni za realno nevarnost. Ne znajo preceniti, kdaj je štedilnik vroč, ali pa hodijo po sredini ceste, ne meneč se za drveče avtomobile. Pogosto se tudi neprimerno čustveno odzivajo (nekontroliran jok ali smejanje ob neustrezni situaciji).

Sposobnosti

Povsem razumljivo je, da starše zanima, koliko se bo njihov otrok lahko naučil. Zgodi se lahko, da ima otrok nenavadne sposobnosti za risanje, pisanje, računanje in za delo z računalnikom, na drugi strani pa odklanja navajanje na higieno, pozdravljanje ali sedenje za mizo.

Učenje oseb z avtizmom se nadaljuje tudi v odraslo obdobje. Pri otrocih z nenavadnim motečim vedenjem lahko odkrijemo visoke sposobnosti, ko se ta vedenja kasneje nekoliko omilijo. Veliko raziskav je pokazalo, da se osebe z avtizmom lahko naučijo socialnih spretnosti, kar je veliko bolj pomembno za osamosvojitve in sprejetje v skupnost kot dosežki na intelektualnih testih.

Z ustreznim vzgojno izobraževalnim programom, specializirano pomočjo in s podporo staršev so potenciali takega otroka neomejeni. Nekaj neuspešnih poskusov približevanja otroku še ne pomeni, da lahko vržemo puško v koruzo. Otrok z avtizmom je najprej človek, ki potrebuje predvsem ljubezen in razumevanje staršev.